

DNA voor versnellen duurzaamheids- processen

Onlangs is een model ontwikkeld, waarmee uiteenlopende initiatieven op het gebied van duurzaamheid kunnen worden versneld en opgeschaald. Vanuit de eind vorig jaar opgerichte Vereniging Noorden Duurzaam willen Elly Pastoor en Peter Bootsma dit concept op verschillende terreinen gaan inzetten. Dit jaar rollen zij vier grote demoprojecten uit, met als doel bekendheid te vergaren en leden te werven.

De vereniging heeft nog maar kort geleden het levenslicht gezien, want begin november is deze officieel opgericht. Over het doel van de vereniging vertelt Peter Bootsma: “Noorden Duurzaam is opgericht omdat wij vinden dat duurzame ontwikkelingen sneller moeten gaan. De missie staat dus in de naam. Als je om je heen kijkt, wemelt het van de initiatieven op het gebied van duurzaamheid. Meestal gaat het om kleinschalige projecten; het is nu een en al grassroots. Om echter succesvol te zijn, is het belangrijk te versnellen en op te schalen. Wij signaleren dat het aan samenhang en coördinatie ontbreekt. Daar willen wij wat aan doen.”

ZEGGENSCHAP

“Wij zijn het afgelopen jaar bezig geweest deze puzzel op te lossen”, vervolgt Elly Pastoor. “Wij hebben een serie van meer dan zestig gesprekken gevoerd met directeuren en voorzitters van diverse organisaties in het noorden, uit het mkb, grootbedrijf, overheden, en kennisinstituten. Gaandeweg kregen wij het idee dat het een vereniging moest worden. Bij bijvoorbeeld een stichting leg je een machtsconcentratie bij een klein groepje. Terwijl wij juist zeggenschap willen bieden en een platform willen vormen. Als bestuur zijn wij dienend, daarom kwamen wij op het idee van een organische vorm als de vereniging.”

KRAANWATER

De ‘hoe’-vraag kwam volgens Pastoor en Bootsma in alle zestig gesprekken aan bod. Want hoe wil je ervoor zorgen dat deze ‘transitiever snelling’ plaatsvindt? “De sleutelwoorden zijn transitie en focus”, verklaart Bootsma. “In het wereldje van duurzaamheid heb je veel verschillende thema’s, waaronder energie, bouwen, mobiliteit en healthy aging. De vereniging moet een systematisch concept bieden, met daarbinnen een aantal focusgroepen. Laat mij het voorbeeld van duurzame horeca geven. Wanneer horecabedrijven kraanwater tappen, is dat veel minder milieubelastend dan wanneer mineraalwater wordt geschonken. Op kraanwater zit echter geen marge, wat ondernemers ervan weerhoudt van mineraalwater af te stappen. Een optie is daarom voor bewuste gasten ‘duurzaam tafelwater’ op de kaart te zetten, tegen een prijs die gelijk staat aan de marge op mineraalwater. Om zo’n idee succesvol te laten zijn, heb je massa nodig. Daarom zou hiervoor een brede campagne moeten worden opgestart. Binnen de vereniging kan de horecatafel dit bespreken met andere tafels, die het op hun beurt weer voorleggen aan hun achterban in het noorden. Bijvoorbeeld de tafels van media, onderwijs of sportverenigingen.”

HYPOTHESE

“Bij elk onderwerp valt een logisch setje tafels te verzinnen, met elk korte lijnen naar de achterban”, vult Pastoor aan. Bootsma geeft een ander voorbeeld dat uit de netwerkorganisatie Codin is ontstaan, de voorloper van Noorden Duurzaam. “Wij hebben aan de wieg gestaan van het betonketenoverleg. Hoe kun je in de betonsector voor ketenverduurzaming zorgen, van het winnen van de grond-

stoffen tot en met de restverwerking? Deze keten omspannt de gehele wereld en is eindeloos vertakt. Dat kun je niet in één bulldozerproject veranderen, maar vraagt een andere benadering. Beter is het daarom een stukje uit de keten te verduurzamen, met enthousiaste mensen en slimme werkwijzen. Lukt dat, dan kopieert de werkwijze zich vanzelf naar andere delen van de keten. Dit was de hypothese waarmee wij aan de slag gingen.”

DOWNCYCLING

“In Groningen zijn een betonmortelcentrale en een recyclingbedrijf pal naast elkaar gevestigd”, vervolgt hij. “Deze bedrijven kenden elkaar niet. Het recyclingbedrijf krijgt sloopbeton aangeleverd en breekt dat tot betongranulaat. Dat werd altijd geleverd aan de wegenbouw, als fundamentmateriaal voor onder het asfalt. Dit noemen wij downcycling: het laagwaardig hergebruik van hoogwaardig materiaal. En dat is jammer want je kunt betongranulaat ook hoogwaardig inzetten als grindvervanger in nieuw beton. Elke ton die je op die wijze recyclet ton die je recyclet, is een ton minder grondstof die elders moet worden gewonnen en over grote afstanden vervoerd moet worden. Wij zijn met alle partijen om de tafel gaan zitten: ondernemers, kennisinstellingen, transitieversnellers - dus lieden zoals wij - en de gemeente.” Hiervoor hanteerden Bootsma en Jack van der Palen, voorzitter van het betonketenoverleg, een model waarin zes partijen uit een lokaal gebied zijn opgenomen. Twee partijen die aanbod en vraag vertegenwoordigen, een recyclingbedrijf, een kennisinstelling, overheidsinstantie en een transitieversneller.

LOKAAL OPlossen

“Voor elke partij hebben wij opinieleiders gezocht. Die wilden allemaal met ons praten”, aldus Bootsma. “Eenmaal aan tafel hebben wij iedereen gevraagd het grootste duurzaamheidsprobleem te noemen. Iemand voerde de grote CO₂-uitstoot door de cementindustrie aan, maar dit probleem valt niet lokaal op te lossen. Een ander gaf aan dat eenmaal gestort beton niet meer wordt hergebruikt en ook zei iemand dat het hergebruik van beton voor wegenbouw downcycling is. Met dit laatste zijn wij aan de slag gegaan. Het andere probleem kan een andere keer aan bod komen.” Daarop hebben vijftien hbo-studenten zich over de vraag gebogen hoe dit kan worden opgelost zonder subsidie en binnen de marge van de bedrijfsvoering. Daarna is de gemeente gaan experimenteren met andere wegfunctie. Dit heeft het langst geduurd: pakweg driekwart jaar.”

Tien procent

Toen de gemeente haar onderzoek had afgerond, is het recyclingbedrijf meteen gaan leveren aan de mortelcentrale. “Deze is bij zijn klanten gaan informeren voor welke toepassingen zij de mortel gebruiken. Aan de hand van hun antwoorden kan de mortelcentrale het percentage betongranulaat in het product bepalen. Architect Van der Palen is ertoe overgegaan granulaatbeton in de bestekken op te nemen. Verder heeft Bouwend Nederland haar leden hierover geïnformeerd”, vertelt Pastoor. Nadat >>

Initiatiefnemers

Elly Pastoor is door de projectgroep gevraagd voorzitter van de vereniging te worden en zij vervult deze functie sinds een jaar. Eerder was zij namens de PvdA werkzaam als wethouder in de stad Groningen, met onder meer sociale zaken, onderwijs en jeugd in haar portefeuille. Uit die tijd kent zij Bootsma, nu actief als coördinator van Noorden Duurzaam. Daarnaast is hij ZZP'er en organisatieadviseur en voorzitter van schoolbestuur KOC in de stad Groningen. Daarvoor was hij in technische functies werkzaam bij Gasunie en Philips, waarna hij zich in duurzaamheid ging verdiepen.

Elly Pastoor en Peter Bootsma.

dit project in 2011 op kleine schaal functioneerde, heeft het in de zomer van vorig jaar een opschaling gekregen. Bootsma: “De betrokken partijen hebben hierover richting hun achterban gecommuniceerd en in juli is mede dankzij de steun van wethouder Jan Seton het betonconvenant gesloten. Uit een voorzichtige schatting blijkt dat er tien procent minder grindvoer de stad in komt. Het granulaat wordt bijvoorbeeld gebruikt als onderlaag onder de busbaan.”

OPENBARING

Pastoor is enthousiast over de formule, zo laat zij duidelijk merken. “Elk probleem kan met behulp van dit DNA-model worden aangepakt. Ik zie het als een soort openbaring, waarmee snellere en grotere stappen kunnen worden gezet. Doordat er geen subsidies nodig zijn, creëer je in één keer permanente oplossingen. Er ontstaan een nieuw soort handel en nieuwe werkgelegenheid. Dat blijkt uit deze simpele voorbeelden. De extra kosten die nodig zijn het betongranulaat te scheiden, worden later in de keten meer dan terugverdiend. Het is daarom van belang dat verschillende partijen elkaar wat gunnen. Je bent niet alleen voor je eigen gewin bezig. Het is een nieuwe manier van denken.”

OPEN SOURCE-HANDBOEK

Inmiddels heeft er ook een verbreding plaatsgevonden, want het betonketenoverleg heeft inmiddels voet aan de grond gekregen in negen andere plaatsen in Nederland. Bootsma: “Ook in de verf-, voeding-, kunststof- en bitumenketens zijn soortgelijke overleggen gestart. In laatstgenoemde keten valt zelfs veel meer milieuwinst te boeken dan in beton, zoals is aangetoond in het project Roof2Roof. Daarin wordt bitumen omgesmolten tot nieuwe dakbedek-

king. Dat geeft een enorme milieuwinst vergeleken met verbranding.” De lessen die Noorden Duurzaam heeft getrokken, biedt het de buitenwereld aan in een open source-handboek. Daarnaast biedt het de cursus kwartiermaken aan, waarin wordt behan-

deld hoe projecten volgens dit recept kunnen worden aangepakt. “Verschillende bedrijven, groot en klein, hebben al aangegeven lid te willen worden van de vereniging. Ook SBE heeft laten weten lid te willen worden. In principe staat het zowel particulieren als organisaties vrij lid te worden. Met behulp van de contributiecalculator op onze site kun je gemakkelijk uitrekenen wat een jaarlidmaatschap kost”, zegt Pastoor. In 2014 zal de vereniging Noorden Duurzaam inzetten op vier grote, zichtbare demonstratieprojecten.

MEERWAARDE

Op de slotvraag wanneer voor Pastoor en Bootsma de oprichting van de vereniging als geslaagd mag worden beschouwd, antwoordt laatstgenoemde: “We gaan uit van een organisch groeimodel waarin we de tering naar de nering zetten en ook met weinig leden al goed kunnen starten. De vereniging valt dus niet snel om. Maar geslaagd is de oprichting natuurlijk pas als we met zijn allen meer vaart krijgen in de duurzame ontwikkeling van de regio. Dus dat er projecten komen die regiobrede winst opleveren voor mens, milieu en economie.” Pastoor: “Het afgelopen voorbereidingsjaar zijn we dankzij de steun van vele partijen goed doorgelopen, dat geeft vertrouwen voor de echte start in dit jaar. We gaan er dan ook vanuit dat heel veel bedrijven, overheden, ZZP'ers en organisaties lid worden. Ook zij zullen zien wat voor een meerwaarde het heeft een netwerk te vormen en samen te werken aan opschalingsprojecten.”